

Jezik i stil Nušićevih kolumni¹

Jelena Spasić²

Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet pedagoških nauka, Srbija

doi: 10.5937/comman13-19902

Sažetak: Predmet proučavanja su jezičke i stilske odlike Nušićevih tekstova objavljenih u Politikinoj rubrici *Iz beogradskog života*. Cilj istraživanja je izdvajanje odlika kolumne, kao prelaznog žanra između književnosti i publicistike, ali i izdvajanje individualnih jezičkih i stilskih odlika Nušićevog stila. Ukazaćemo na stilske efekte ostvarene upotrebom elemenata književnoumetničkog i razgovornog publicističkog stila u Nušićevim kolumnama. Lingvostilistička i funkcionalnostilistička analiza odabranih tekstova rubrike *Iz beogradskog života* pokazuje da je opravdano smatrati Branislava Nušića pretečom današnjih kolumnista i da kolumne u *Politici* dele stilske odlike Nušićevog književnog stvaralaštva. U elemente književnoumetničkog funkcionalnog stila u Nušićevim kolumnama spadaju različite vrste ponavljanja, kojima se ostvaruje komičan efekat, a najčešće sintaksički paralelizam kombinovan sa drugim stilskim figurama ponavljanja. Smenjivanje kraćih i dužih rečenica i parcelacija rečenice služe privlačenju i održavanju čitaočeve pažnje. U odlike književnoumetničkog stila spadaju i upotreba individualizacije govora lika, neprecizna prostorna lokalizacija i parodiranje administrativnog funkcionalnog stila. Elementi razgovornog funkcionalnog stila u Nušićevim kolumnama su odstupanja od ortoepske norme, česta upotreba imperativa, pokaznih reči sa ekspresivno-emocionalnom funkcijom, upotreba razgovorne frazeologije i realizacija kontaktne (fatičke) funkcije jezika. Oponašanje razgovornog stila unosi u tekst kolumne familijarni ton, ekspresivnost, emocionalnost i afektivnost izraza.

Ključne reči: novine, novinska stilistika, stilistika, Politika, kolumna, Branislav Nušić

¹ Rad je nastao u okviru projekta 178014 *Dinamika struktura savremenog srpskog jezika* koju finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

² Kontakt sa autorom: jelenaspasic2410@gmail.com.

1. Uvod

Cilj istraživanja je da detaljnom analizom jezika i stila tekstova Branislava Nušića objavljenih u dnevnom listu *Politika* u okviru stalne rubrike *Iz beogradskog života* pokaže zašto se Nušić naziva pretečom žanra kolumne (Boarov & Barović, 2011: 186). Rad predstavlja doprinos razvoju novinarske stilistike srpskog jezika, odnosno proučavanju novinskih žanrova iz dijahrone perspektive.

Novinski tekstovi se ne mogu izučavati preslikavanjem gotovih modela iz teorije književnosti, neophodno je baviti se konkretnom novinskom građom, uzimajući u obzir vanjezičke faktore kao što su razdoblje, priroda medija kojim je posredovana poruka, masovni recipijent, ali i značaj ovog vida komunikacije (Jovanović, 2007: 62). Novinski tekstovi, kao i ostali nefikcionalni tekstovi srpskog jezika, nisu dovoljno proučeni sa funkcionalno-stilskog aspekta (Stojanović, 2002: 99), pa rad predstavlja doprinos stilistici nefikcionalnih tekstova, odnosno uže posmatrano novinarskoj stilistici i istorijskoj stilistici. Nušićev novinarski rad žanrovski je različito određivan. O Nušiću se govori kao o piscu feljtona (Ivanić, 2014), kozerija ili kolumni (Barović, 2012).

U radu se nećemo baviti pravopisnom i gramatičkom analizom tekstova objavljenih u rubrici *Iz beogradskog života*. U primerima koje navodimo kao ilustraciju jezičkih i stilskih odlika Nušićevih kolumni zadržavamo ortografska rešenja koja nalazimo u originalnom tekstu.

Nušićev novinarski rad posmatramo u kontekstu celokupne Nušićeve poetike. U okviru proučavanja Nušićevog književnog rada ne samo da je „nebrojeno puta rečeno da je Nušićeva komika verbalna“ (Lešić, 1981: 142), već su u Lešićevoj studiji Nušićev smijeh u poglavlju *Komično u riječima* izdvojena najčešća jezička sredstva kojima se ostvaruje satiričnost (Lešić, 1981: 142–192). Analiza će pokazati koja jezička sredstva doprinose oblikovanju Nušićeve komike u novinskoj rubrici *Iz beogradskog života*. Pokazaćemo da novinski tekstovi Ben Akibe nisu samo motivski povezani s komedijama Branislava Nušića, već se i jezički repertoar za oblikovanje komičnog iz novinskih tekstova u velikoj meri podudara sa elementima verbalne komedije u Nušićevim komedijama. Dnevni list *Politika*, koncipiran prilikom osnivanja „po ugledu na moderno novinarstvo zapadne Evrope“ (Aleksić, 2018: 63), svojim jezikom i stilom u prvim godinama izlaženja stiže brojnu publiku i postaje najčitaniji list u zemlji (Aleksić, 2018: 63). Jedan od ciljeva našeg istraživanja je da temeljnom analizom jezika i stila Nušićevih tekstova u *Politici* ukažemo na stilske dominante Nušićevih

kolumni, koje su doprinele njihovoj čitanosti, a samim tim i pridobijanjem čitalačke publike novoosnovanog lista.

Termin *stilska dominantna* se tumači dvojako. U užem smislu, funkciju stilske dominante mogu imati svi elementi stila, stileme na svim nivoima jezičke analize, dok se u širem smislu stilska dominantna tumači kao najznačajniji element stila nekog autora, grupe tekstova, pravca ili žanra (Katnić-Bakaršić, 1999: 38). U radu pod terminom *stilska dominantna* podrazumevamo najznačajniji element grupe analiziranih novinskih tekstova Branislava Nušića.

2. Kolumna kao prelazni žanr između književnosti i publicistike

Naša analiza ima za cilj da izdvoji elemente jezika i stila karakteristične za kolumnu. Strukturne odlike žanra kolumne date su u žurnalističkoj i stilističkoj literaturi. U *Leksikonu novinarstva* izdvojene su glavne odlike kolumne:

„Kolumna je u novinarstvu stubačni tekst – često sa fotografijom autora – pisan u prvom licu s neskrivenom ironijom i čak satiričnim karakteristikama. Rezervisana je samo za najistaknutije autore, stalne ili „gostujuće“ kolumniste. Obično je na stalnom mestu u listu, stalnog formata (ponekad na dva stupca), sa stalnim nadnaslovom; fotografiju često zamenjuje karikatura autora.“ (Đurić 2003: pod *kolumna*)

Za kolumnu je karakteristično odloženo uvođenje u glavnu temu (Kato-Yoshioka, 2016). Kolumna dozvoljava i pikanteriju, jezičku bravuru (Todorović, 1998: 15), odlikuju je beletrizacija i hibridizacija, pa se svrstava u literarni žurnalizam (Todorović, 2011: 35), koji predstavlja vrstu literature u kojoj se činjenično izveštavanje kombinuje sa narativnim tehnikama karakterističnim za književnost (Potočnik Topler, 2017: 85). U okviru novinske žanrologije, kolumna se svrstava u analitičke novinske žanrove (Katnić-Bakaršić, 1999: 59), ali i u *žanrove mišljenja* (De Melo & De Assis, 2016: 49), a to su potpisani tekstovi u kojima se iskazuje novinareva tačka gledišta o nekom problemu (De Melo & De Assis, 2016: 50), u koje kolumna spada zajedno sa uvodnikom, komentarom, pismom uredniku, stripom i blogom (Gascon, 2010: 83). U kolumni se u 500 do 750 reči čitaoci pridobijaju pričom, poukom ili ubedljivim argumentom, a odlikuje je živost pripovedanja, nezaboravan kraj i stil kolumniste, prepoznat-

ljiv čak i bez potpisa (Standring, 2008). Forma bloga se posmatra kao kolumna u digitalnim medijima, koja se krije pod novim imenom (Pérez Bahón, 2019).

Slobodniji novinski žanrovi, koje odlikuje veća figurativnost i ekspresivnost izraza, među kojima je i kolumna, imaju neke jezičko-stilske odlike književnoumetničkog funkcionalnog stila (Vrsaljko, 2011: 119), a ujedno ih odlikuje javljanje nenormiranih jezičkih sredstava koja pripadaju razgovornom funkcionalnom stilu (Vrsaljko, 2011: 120). Kolumna je granični žanr i sadrži odlike književnoumetničkog, razgovornog i publicističkog funkcionalnog stila. Književnoumetnički podstil publicističkog funkcionalnog stila javlja se u kratkim formama s visokim stepenom individualizacije, koje često pišu književnici, ali svoj stil prilagođavaju masovnoj recepciji (Tošović, 2002: 315). Kolumnisti su pera zbog kojih se list ceni i kupuje (Malović, 2003: 103), a svaki kolumnista razvija svoj stil, specifične figurativnosti izraza (Udier & Banković Mandić, 2009: 114).

Za određenje karakteristika kolumne veoma je važan međuodnos kolumne sa drugim novinskim žanrovima. Nušić je svrstavan i u pisce koserija. Koserija spada u kratke novinske tekstove koji nemaju podnaslov (Korošec, 1998: 92), a odlikuje je dinamičnost pripovedanja ostvarena čestom upotrebom glagolskih oblika, direktnog govora, ritmom rečenice koji je karakterističan za razgovorni stil (Mladenov, 1980: 50). U koseriji se satirično-ironično komentariše aktuelna tema svakidašnjice, koja se može „pretočiti u priču, a može se i temom poslužiti kao povodom i polazištem za kazivanje raznih zgoda i nezgoda i za duhovito ukazivanje na simptomatične pogreške, karakteristične slabosti ili tipične devijacije ne samo javno odgovornih pojedinaca, grupa ljudi, kolektiva, organa i foruma, institucija i organizacija, nego i takozvanih običnih ljudi i njihovih sredina i okolina“ (Rajnvajn, 1988: 179). Žanr koserije od drugih humorističkih novinskih žanrova odvaja prisniji stil, jezik i rečnik, konkretnost i aktuelnost teme, elementi humora koji potiču iz svakodnevnog života date sredine i datog vremena (Rajnvajn, 1988: 180).

Kolumna je žanr na granici između književnosti i novinarstva (Penezić, 2013: 117), a mnogi književnici, među kojima su Markes i Eko, najpre su bili poznati kao kolumnisti (Todorović, 2011: 25). Novinarski žanrovi su predmet proučavanja *novinarske žanrologije* (termin je u upotrebi od osamdesetih godina XX veka), mlade discipline koja proučava žanrovske varijetete, kulturni kontekst nastanka žanrova, razgraničavanje žanrova i njihove međuodnose (Wolny-

Zmorzyński & Kozieł, 2013: 1). Analiza kolumni u ukrajinskim novinama je pokazala postojanje modifikovanih, hibridnih formi kolumne: koluma esej, kolumna komentar, kolumna prikaz, kolumna ogleđ, kolumna feljton, kolumna reportaža, kolumna portret, kolumna priča, i dr. (Burić, 2018: 184–189).

Istorija štampe i socio-politički kontekst bitni su za razumevanje strukture savremenih medija, uključujući i lingvističku strukturu novinskih tekstova, pa je prilikom proučavanja štampe neophodan dijalog istoričara štampe i lingvista (Conboy, 2010). U svetu je u okviru proučavanja istorije štampe istican uticaj društveno-istorijske perspektive na jezik novina, ali bez konkretnih lingvističkih analiza i s retkim korišćenjem konkretnih primera, uglavnom u vidu novinskih naslova (Conboy, 2010). U okviru proučavanja razvoja modernog novinarstva u Srbiji analiziran je značaj novinskog rada Pere Todorovića analizom žanrova u *Malim novinama* (Aleksić & Vidić, 2014: 83–106), kao i novinarskog rada Dimitrija Davidovića, oca srpskog novinarstva, koji je „u naše novinarstvo uneo rubriciranje i osnovne obrise žanrovske strukture“ (Barović, 2010: 230). Jezičko-stilska sredstva upotrebljena sa propagandnom svrhom analizirana su u okviru analize sadržaja novinskih tekstova objavljenih u *Politici* na početku Prvog balkanskog rata (Aleksić, 2018: 57–78).

U okviru dosadašnjeg proučavanja Nušićevog dela detaljno je pisano o biografskim detaljima i novinarskom radu (Barović, 2012: 541–544). Žanr kolumne nastaje dvadesetih godina XX veka, prvim piscem kolumni kod nas smatra se Jug Grizelj, dok se Nušić smatra pretečom kolumne u srpskom novinarstvu (Barović, 2012: 541). Matoš napominje da je Nušić stvorio u Srbiji posebnu književnu vrstu, fantazijski feljton, nešto između novinskog teksta i komične pripovetke (Lešić, 1989: 130). Kolumna je analitička forma, napisana u prvom licu, s ličnom notom i dozom humora ili satire, pa „je ono što se kod Nušića uglavnom kvalifikuje kao koserija, u suštini preteča kolumne u našoj žurnalistici“ (Boarov & Barović 2011: 186). Prilikom proučavanja Nušićevih kolumni izdvojene su neke stilske karakteristike, kao što su satiričan i familijaran ton, česta upotreba poređenja (Barović, 2012: 543), ali nije detaljnije analiziran jezik i stil kolumni, nije ispitana figurativnost izraza i stilski efekti jezičkih oneobičenja koja se javljaju u Nušićevim tekstovima objavljenim u *Politici*. Istimano je da motivi i postupci likova u Nušićevim novinskim tekstovima predstavljaju nukleuse Nušićevih komedija (Ivanić, 2014: 695). Dosadašnja analiza tekstova koje je pod pseudonimom Ben Akiba objavljivao od početka izlaženja *Politike*

u rubrici *Iz beogradskog života* bila je prevashodno tematska, istaknuto je da su u kolumnama obrađeni aktuelni događaji i fenomeni na početku vladavine Karadorđevića, ali nije data analiza jezika i stila kolumni (Boarov & Barović, 2011: 186–188).

3. Metodologija rada

U radu koristimo lingvostilističku i funkcionalnostilističku metodu. Lingvostilistička metoda obuhvata identifikaciju, klasifikaciju i deskripciju lingvističkih i stilističkih sredstava i njihovu komparativnu analizu u odnosu na celokupnu poetiku autora. Funkcionalnostilistička metoda podrazumeva izdvajanje onih lingvističkih i stilskih sredstava koja pripadaju publicističkom, razgovornom i književnoumetničkom funkcionalnom stilu. Uz korišćenje lingvostilističke i funkcionalnostilističke metode analiza je usmerena je na utvrđivanje frekvencije lingvističkih i stilističkih sredstava. Korpus čini deset izdanja lista *Politika* iz 1907. godine. Jedinica analize je novinski tekst objavljen u rubrici *Iz beogradskog života*, koji potpisuje Ben Akiba, a fokus analize je na žanrovskom određenju tekstova.

4. Stilistička analiza Nušićevih kolumni

Novinarski rad Nušićev često se tumači u svetlu prirode medija za koji piše, brzinom pisanja za dnevne novine, popunjavanjem praznog prostora u novinskim stupcima i egzistencijalnim razlozima nastanka novinskih tekstova, odnosno pisanjem za honorar (Ivanić, 2014). I pored kritika upućenih na račun Nušićevog novinarskog rada, opservacije objavljene u *Politici* ostale su zapamćene zbog oštine i duhovitosti (Ilić, 2008: 19). Nušić je „celoga života stremio za smehom kao jedinim lekovitim sredstvom za sopstvenu i opštu migrenu nacije, žudeo za veselom katastrofom na kraju vodviljskog zapleta“ (Suvajdžić, 2008: 25).

Analizom ćemo izdvojiti elemente jezika i stila koji predstavljaju invarijante tekstova našeg korpusa, a koji u svom sadejstvu doprinose formiranju jedinstvenog stila kolumni B. Nušića. U dosadašnjim proučavanjima Nušićevog rada, kako književnog tako i novinskog, žanrovski veoma razuđenog, već je isticana činjenica da iako žanrovi podrazumevaju prepoznatljivije indikatore, stilsko-tematske i kompozicione odlike, Nušić često prelazi granice žanrova, što izaziva

negodovanje kritike (Ivanić, 2014: 693; Lešić, 1996: 212). Nušićevi tekstovi u rubrici *Iz beogradskeg života* imaju odlike kolumne, jer je reč o stalnoj rubrici, pisanoj u prvom licu, objavljenoj na trećoj strani *Politike*, ređe, kada je reč o dužim tekstovima, na drugoj i trećoj strani, potpisanoj sa „Ben-Akiba“.

4.1. Elementi književnoumetničkog funkcionalnog stila u Nušićevim kolumnama

Prilikom proučavanja Nušićevih novinskih tekstova pošli smo od pretpostavke da se oni mogu posmatrati u kontekstu celokupne Nušićeve poetike.

Različite vrste ponavljanja, kojima se ostvaruje komičan efekat, predstavljaju glavno stilsko obeležje Nušićevih kolumni. Ponavljanja postoje na fonološkom, morfološkom, leksičkom, sintaksičkom i tekstualnom nivou (Kovačević, 2000: 291). Svrha ponavljanja u govorništvu je uveravanje, jer je rekapitulacija kao metoda uveravanja podesna za sve vrste govorništa (Aristotel, 1997: 186). Figure ponavljanja formiraju lančane veze rečenica u književnoumetničkom tekstu, u kom se različite figure ponavljanja istovremeno javljaju u uzastopnim rečenicama (Kovačević, 2000: 302), a mogu voditi i ostvarivanju komičnog efekta. U tehnici komičnog ponavljanja je jedan od najčešćih i najraznovrsnijih postupaka, pa se tako u dijalogu mogu ponavljati pojedine reči, delovi rečenice ili čitave fraze (Lešić, 1981: 158).

U našem korpusu najzastupljenije su sintaksičke figure ponavljanja i to najpre sintaksički paralelizam, koji je veoma čest u Nušićevim kolumnama, a javlja se uz druge vrste ponavljanja. Sintaksički paralelizam „otvara mogućnost oslozňavanja anafom, epifom, simplokom ili kojom drugom figurom ponavljanja, što će taj tip veze učiniti ne samo očiglednijim nego će tekstu „zadati“ i veću ekspresivnu vrijednost“ (Kovačević, 2000: 297). Analiza je pokazala da se našem korpusu sintaksički paralelizam javlja udružen s još jednom ili sa više figura ponavljanja, a to su polisindet, amplifikacija, paragmenon, anafora, epi-zeuksa, epanalepsa, poliptoton i kumulacija.

Sintaksički paralelizam je u analiziranim tekstovima često praćen polisindetom, kojim se posebno ističe svaki član niza. Polisindet kao figura konstrukcije u kojoj ponavljanje veznika ima za cilj da zadrži čitaocu pažnju na svakom pojmu ponaosob (Popović, 2007: pod *polisindetom*) dodatno uslozňava strukturu rečenice i sa sintaksičkim paralelizmom pojačava ekspresivnu vrednost novinskog teksta.

Ajd što nismo svi ljudi jednaki, što nismo *ni* jednake boje *ni* jednaka lika, *ni* jednakih običaja *ni* jednoga jezika ali nemamo zajedničko *ni* ono što bi odista moglo biti zajedničko za ceo svet (*Satovi u raznim Evropama*, 16. 1. 1907).

To nam je jedan jedini put u godini kad se nećemo *ni* zlim pogledom pogledati, *ni* zlu reč reći, *ni* ogovarati se, već raširiti ruke pa gde god se sretnemo grlićemo se i ljubićemo se (*Srećna vam Nova godina*, 1. 1. 1907).

Vi bar, koji me redovno čitate, znate da ja ne mislim tako rđavo *ni* o ženama, *ni* o taštama, *ni* o kućnim prijateljima. Može *i* gospodin Pera *i* gospodin Arsa *i* gospodin Paja čak i misliti da su oni bračne lisice, ali ja ne mislim tako (*Bračne lisice*, 20. 1. 1907).

Emfatički polisindet nastaje ponavljanjem veznika ispred svake od koordiniranih jedinica, čime „se ističe značaj svakog od članova koordiniranog niza“ (Kovačević, 2000: 327). Distribucija je stilska figura u kojoj se „semantički apstraktan pojam razlaže na svoje sastavne elemente, tek čijim navođenjem se i razotkriva njegov sadržaj“ (Kovačević, 2000: 149). Oneobičenje je u Nušićevim kolumnama višestruko postignuto upotrebom sintaksičkog paralelizma, emfatičkog polisindeta i distribucije, odnosno tekstualne kataforski uslovljene kumulacije.

A sve, *sve vi i vi* o kojima se govori po nešto *i vi* o kojima se još ništa ne govori, *i vi* što imate matore muževe, *i vi* što imate mlade muževe, *i vi* koje za sobom imate kakvu malu prošlost *i vi* kojima pristoji kakva mala budućnost *i vi* koje sam prošle godine ogovario *i vi* koje ću iduće godine ogovarati (*Srećna vam Nova godina*, 1. 1. 1907).

Pa onda odite *i vi, vi gospođice beogradske*, *vi* sa Kalemegdana *i vi* sa zabava, *vi* sa korza u Knez-Mihajlovoj ulici *i vi* iz raznih odbora; odite na moje grudi da na njima održimo jednu sednicu (*Srećna vam Nova godina*, 1. 1. 1907).

Poziciono uslovljene figure ponavljanja formiraju ritamsku strukturu govora (Simić, 2000: 208). Anaforsko oblikovanje teksta praćeno sintaksičkim paralelizmom nalazimo na početku kolumne *Bračne lisice*, kao potencijalne odgovore na pitanje šta su to bračne lisice, kojima se formira ritamska struktura govora.

– Bračne lisice to su žene – odgovorio bi gospodin Pera inspektor, koji se u poslednje vreme nešto mnogo druži s popovima i džedži pred konzistorijskim vratima.

– Bračne lisice, to su tašte! – odgovorio bi gospodin Arsa, koji se isušio kao pastrma od kako se oženio.

– Bračne lisice, to su kućni prijatelji! – odgovorio bi gospodin Paja, koji u poslednje vreme prekida sve prijateljske veze pa čak i sa onima sa kojima je od detinjstva živio (*Bračne lisice*, 20. 1. 1907).

Ponavljanje reči je tipično za Nušićevo građenje dijaloga, a njime se ostvaruju „raznovrsna komična značenja, asocijacije, tonski i emotivni akcenti, stilske figure“ (Lešić, 1981: 160). Sintaksički paralelizam se javlja udružen s leksičkim ponavljanjima, ostvarenim postupkom paliloškog intenziviranja, a to su epinalepsa, stilska figura ponavljanja u kojoj se javlja „ponavljanje strukturno nepodudarnih sintaksičkih jedinica“ (Kovačević, 2000: 326), i epizeuksa, stilska figura ponavljanja u kojoj se uzastopno ponavlja homoforna sintaksička jedinica (Kovačević, 2000: 325), (označene italikom), koje se smenjuju u kolumni *Srećna vam Nova godina*.

Ali prvo se moram *izmiriti, izmiriti sa svima onima koje sam cele godine pakosno zadirkivao, sa svima onima koje sam stalno upotrebljavao u mojim feljtonima, ili prostije rečeno o koje sam se stalno česao. Sa njima se moram na današnji dan namiriti, sa njima se moram najpre izljubiti*. Pre nego sa vama čitaocima. E, pa *odite, odite u moj zagrljaj najpre vi sve beogradske tašte (Srećna vam Nova godina, 1. 1. 1907)*.

Ben-Akiba raširio ruke a *tašte, sve beogradske tašte*, popadale mu na grudi a naišle im suze na oči. I to *slane, slane suze koje taštama svega jednom u godini kanu iz očiju (Srećna vam Nova godina, 1. 1. 1907)*.

Odite, odite svi da se na današnji dan izmirimo, da poželimo jedno drugom lepe želje, da se izgrlimo i izljubimo (Srećna vam Nova godina, 1. 1. 1907).

Poliptoton je sintaksičko-semantička figura „koja nastaje reduplikacijom aoleksi (tj. različitih gramatičkih oblika iste lekseme)“ (Kovačević, 1998: 37).

U kolumni *Srećna vam Nova godina* poliptoton je ostvaren ponavljanjem leksema *tašte* i *suze*. U kolumni *Srećna vam Nova godina* nalazimo semantičko ponavljanje ostvareno upotrebom bliskoznačnica u primeru *grličemo se i ljubićemo se* i primeru *izgrlimo i izljubimo*.

Kumulacija, odnosno reduplikacija homofunkcionalnih sintaksičkih jedinica (Kovačević, 1998: 36), javlja se udružena s nizanjem bliskoznačnica, čime se naglašava arhisema.

Poispadali iz džepova *notesi, cvikeri, g. Lazina priznanica za akonto, muštikle, tabakere, dugmad sa menžetni* i već ko zna gde bi mu bio kraj da ja i g. sekretar ne povikasmu: – Dosta je, dodirnuo je zemlju plećima (*Hrvanje*, 12. 4. 1907).

Pa onda, odite i vi, vi bezimena gomilo *popova, oficira, poreznika, ministara, novinara, đumrugđija, trgovaca, konduktera, državnih savetnika* i svih ostalih tipova koji ste se stalno provlačili kroz moje feljtone (*Srećna vam Nova godina*, 1. 1. 1907).

Posebnu vrstu ponavljanja predstavlja paragmenon, upotreba dve ili više reči istog korena u istoj rečenici ili odeljku teksta, kojom se oblikuje značenjsko uporište fragmenta teksta (Bagić, 2012: pod paragmenon). Paragmenon nalazimo u primerima *pogledom pogledati, reč reći, dan današnji* u tekstu *Srećna vam Nova godina*, uz ponavljanje zajedničkog korena u rečima *zagrljaj, grljenje* i *izgrliti*:

To može biti zaseban *zagrljaj* recimo sa svim opštinskim komisijama i toga se ne bih mogao da primim danas nego bi recimo počeo sutra pa terao jedno šest meseca svakodnevnog ljubljenja i *grljenja* dok ne bi tako *izgrlio* i izljubio sve opštinske komisije. Pa onda odite u *zagrljaj* vi moje drage gospođe (*Srećna vam Nova godina*, 1. 1. 1907).

Ponavljanje čitave fraze nalazimo u kolumni *Otvorilo se nebo*, jer se prva rečenica teksta ponavlja tri puta: „Sinoć su gospodin Sima i gospođa Zorka vrlo rano legli“ (*Otvorilo se nebo*, 6. 1. 1907). Pri svakom ponavljanju mi saznajemo nešto više o bračnom životu gospodina Sime i gospođe Zorke i ovu činjenicu sagledavamo iz novog ugla. Mehaničko ponavljanje fraze predstavlja element verbalne komike i u *Narodnom poslaniku* (Lešić, 1981: 159).

Smenjivanje kraćih i dužih rečenica je često u našem korpusu, naročito na početku i na kraju teksta. Autor na taj način čitaocima drži pažnju, koristeći istovremeno sintaksostileme ostvarene različitim stilističkim postupcima. Sintaksostilema oformljena postupkom osamostaljivanja, koja je česta u našem korpusu je parcelacija rečenice, pod kojom se podrazumeva „intonaciono i poziciono osamostaljenje nekog rečeničnog konstituenta: sintakseme, sintagme ili klauze.“ (Kovačević, 2000: 348). Poslednja rečenica teksta *Srećna vam Nova godina*, u kojem je imperativ *odite* višestruko ponovljen, glasi: „Oдите.“ Osamostaljivanjem se mnogobrojnim ponavljanjima naglašena leksema dodatno emocionalno ističe i postaje stilema izrazite stilogenosti. U kolumni *Pozorišno pitanje* prvi pasus odlikuje segmentacija rečenice i smenjivanje kraćih i dužih rečenica, a u kolumni *Godišnji zborovi* pred kraj teksta nalazimo upotrebu parcelacije.

Ovo kod nas, sve neka pitanja. *Sama pitanja*. Te svešteničko pitanje, te činovničko pitanje, te učiteljsko pitanje, te pozorišno pitanje. *Sama pitanja a nikako odgovori* (*Pozorišno pitanje*, 11. 1. 1907).

E sad, svaki je Srbin prosečno u pet udruženja. *Bilo to banka, esnaf ili pevačko društvo*. I tu glasa jedan put za izbor uprave. U toku godine u svakom se udruženju izjavi upravi nepoverenje, i tu glasa jedan put a za tim glasa za izbor nove uprave. Dakle, jedno na drugo, svaki Srbin glasa šest puta godišnje. Nosim se nešto mišlju, ako mi da Bog te jednog dana budem Ministar Finansija, da udarim porez na glasanje. *Po marijaš od jednog glasanja* (*Godišnji zborovi*, 18. 1. 1907).

I to je sad već postala moda, izjave kipte, puni stupci sviju partijskih listova. *Izjave o jeseni, izjave o proleću, izjave za zimsku sezonu. A sasvim je i prirodno*. Kao god što se ne može u svako doba nositi isto odelo, tako se ne može u svako doba verovati u isto načelo (*Političke izjave*, 7. 4. 1907).

Individualne govorne karakteristike Nušićevih likova u komedijama imaju dramsku funkciju i doprinose uverljivosti, živopisnosti i komičnosti (Lešić, 1981: 150). Govorna individualizacija je češća kod epizodnih nego kod glavnih Nušićevih likova i najčešće je koristi za oblikovanje negativnih likova (Lešić, 1981: 150). Ovaj komediografski postupak Nušić koristi i kada u kolumni stvara lik age, koji personifikuje državu, koristeći veliki broj turcizama kako bi

dočarao lenjost, bahatost i samovolju negativnog lika. Turcizmi *aga, kafa, dašto, javaš, minderluk, čibuk, fildžan, rahat* i *džezva* imaju izrazitu stilsku funkciju u segmentu teksta *Pozorišno pitanje* koji podseća na jednu dramsku sliku, uvedenu u novinski tekst poređenjem *naša država kao kakav aga sedi na minderluku, puši na čibuk i srče kafu iz fildžana*. Personifikovana *država* odgovara na pitanja građana u dramskom dijalogu, punom turcizama.

A mi građani došli pa tom *agi* postavljamo pitanja: – *Dašto* mi ti *dašto*, činovničko pitanje? A *aga* pije *kafu* i gleda nas glupo. – *Dašto* mi ti *dašto*, svešteničko pitanje? A *aga* puši, diže obrve na čelo i maše rukom te rasteruje dim. – *Dašto* mi ti *dašto*, pozorišno pitanje? – *Javaš, javaš* – veli država i gladi brkove – pa ne mogu ja to tako najedanput da odgovorim. Da se promislim, da ispijem najpre *rahat džezvu* dve *kafe*. Ne može zagonetke tako brzo da se reše (*Pozorišno pitanje*, 11. 1. 1907).

Dok je u informativnim žanrovima moguća upotreba manjeg broja stilskih figura, *slobodniji* novinski žanrovi dozvoljavaju i upotrebu tropa koji su ređi u opštoj upotrebi. Tako se u novinskom izveštaju češće javljaju jedino metafora, perifraza i korekcija, uglavnom u okviru tuđeg govora (Spasić, 2017: 621), dok je u žanru kolumne moguća i upotreba kalambura, kao figure koja je u opštoj upotrebi retka, a češće se javlja u književnosti, na primer u književnim delima za decu (Spasić, 2010).

Kalambur je igra rečima (Živković, 2001: pod *igra rečima*), koja se temelji na sličnosti zvuka i različitosti značenja (Simeon, 1969: pod *kalambur*). Kalambur nastao asocijacijom sličnih zvukova, a različitog smisla izdvojen je kao element verbalne komike Nušićevih komedija (Lešić, 1981: 148), a javlja se i u Nušićevim kolumnama.

„Dragi Ben-Akiba! (*dragili* te đavoli, da Bogda!) A zar se ovakva pitanja postavljaju jednom čestitom mužu i ocu koji ima dvoje dece“ (*Bračne lisice*, 20. 1. 1907).

Izvor humora u Nušićevim kolumnama je i igra rečima koja počiva na višeznačnosti romanizma *partija*. Imenica *partija* je francuskog porekla i ima više mogućih značenja, a u tekstu je upotrebljena u osnovnom značenju „organizacija sa određenim idejnim programom, stranka“, a potom u značenju „osoba dobrog imovnog stanja i s osobinama poželjnim za bračnu zajednicu“ (Klajn & Šipka, 2008: pod *partija*), pa je polisemičnost izvor humora.

I tu u privatnom životu ima *partija* kao god i u političkom. Eto na primer, zar se za devojkicu koja nosi 20.000 dinara ne kaže: „A, to je dobra *partija*“. Pa onda, kad se već uđe u brak, to valjda tek nećete sporiti da i tu ima *partija* (*Partijske izjave*, 7. 4. 1907).

Figura konstrukcije koja predstavlja često stilsko sredstvo Nušićevih kolumni je i antipofora. Retoričko pitanje je često u govorništvu, ali je ujedno čest element dramskog izraza (Popović, 2007: pod *retoričko pitanje*). Antička retorika razlikovala je nekoliko vrsta retoričkog pitanja (erotezu, eperotezu, antipoforu, erotemu, puzmu, anacenozu, simbuleuzu), a sva retorička pitanja svode se na dva osnovna tipa: „na retorička pitanja koja zahtevaju odričan odgovor i na ona kojima se izaziva afekt“ (Popović, 2007: pod *retoričko pitanje*). U našem korpusu često stilsko sredstvo predstavlja antipofora, pitanje za kojim odmah sledi odgovor (Popović, 2007: pod *retoričko pitanje*), i to pitanje u kome se navodi pitanje ili mišljenje kao tuđe, a onda se svojim odgovorom to pitanje ili mišljenje pobija (Zima, 1988: 148).

Antipoforom, koja je figura konstrukcije, oblikovan je početak kolumne *Bračne lisice*. Kolumna počinje pitanjem o naslovnoj sintagmi, potom se navode mogući tuđi odgovori, još jednom postavlja pitanje šta su *lisice* uopšte, daje se odgovor i na to pitanje, a onda se svi ti odgovori pobijaju, što je temeljna odlika antipofore.

Kad bih vam ja nešto postavio ovakvu zagonetku: Dašto mi ti dašto de ko pogodi šta su to bračne lisice? – vi bi svi digli ruku, i odgovorili bi mi kao deca na ispitu: [...] Vi znate valjda šta su to lisice u opšte? To je ona sprava što se krivcu natakne na ruke te se tako okovan vodi u policiju i na sud. E, sad zamislite tu spravu u minijaturi, toliko veliku da se samo na jedan prst može nataći a napravljenu od plemenitijeg metala. Eto to je bračna lisica, koja se krivcu natakne na prst, pa se tako okovan vodi na strašni sud. Ta se sprava inače zove i burma (*Bračne lisice*, 20. 1. 1907).

Antipoforu nalazimo i na početku kolumne *Svinjska njuška*, upotrebljenu sa svrhom privlačenja pažnje čitaoca. Kao i na početku kolumne *Bračne lisice*, i početak kolumne *Svinjska njuška* predstavlja figuru konstrukcije kojom se naslovna sintagma, odnosno glavna tema kolumne, javlja kao tema retoričkog pitanja na koje se potom daje negativan odgovor.

Ajd nek digne ruku i neka kaže ko je taj koji je sad o Božiću ili o Novoj Godini pojeo praseću glavu ali ne okrnjenu? Ovo naročito pitam one koji imaju u kući devojaka ili udovica. U takvoj se kući ne može pojesti glava s njuškom, njuške prosto nestane pre no što glava dođe na astal (*Svinjska njuška*, 13. 1. 1907).

Element verbalne komike koji je zajednički za Nušićev komediografski i novinarski rad je i parodiranje različitih funkcionalnih stilova i žanrova (politički govor, novinski tekstovi, filozofski tekstovi), kakvo postoji u komedijama *Narodni poslanik*, *Put oko sveta*, *Dr* (Lešić, 1981: 154–155). Od deset tekstova našeg korpusa, tri su gotovo u celosti parodije administrativnog funkcionalnog stila. U kolumnama *Političke izjave*, *Pozorišno pitanje* i *Godišnji zborovi* parodirani su lični oglasi, političke izjave, ukazi, depeša Ministarstvu i bilans dvojnog knjigovodstva. Ismevajući govor političara, Nušić najpre oblikuje političku izjavu kao lični oglas, koji očekuje da jednog dana pročita.

Moj privrženik Petar Mikić, bez ikakvog naročitog razloga napustio me je i otumarao u drugu partiju. Opominjem sve prijatelje i poznanike da Petru ništa na moje ime ne veruju a njega pozivam da se u roku od 15. dana vrati u svoju partiju inače ću smatrati da je između nas svaka veza prekinuta (*Političke izjave*, 7. 4. 1907).

Na početku kolumne *Političke izjave* Nušić ilustruje glavnu temu kolumne primerima.

Čitate li vi koj put te izjave kojima se prelazi iz partije u partiju. Mislim na one izjave koje počinju s „Pošto sam se uverio...” a svršavaju sa „i od sada ću pa do groba potpomagati je, i samo za nju raditi (*Političke izjave*, 7. 4. 1907).

Nušić potom objašnjava da i u privatnom životu ima partija i koristi obrnut postupak parodiranja, plan ličnog jezički oblikuje kao političke izjave s početka teksta, navodeći tri potencijalne izjave žena koje menjaju muževe kao što se menjaju partije. Navodimo jednu od izjava zarad ilustracije postupka parodiranja jezika političkih izjava.

U mladosti mojoj, dok još nisam bila dovoljno obaveštena o svetu i odnosima u njemu, pripala sam mome današnjem mužu Jovi Petroviću. Docnije, kad sam zašla u zrelije godine, uvidela sam da on ništa nije uradio na dobru

svoje Otadžbine, umesno na meni, s toga od danas prestajem biti njegova žena. Uverena međutim, da g. Sima Janković kao mlad čovek, želi svako dobro meni i da će na tome dobru iskreno i snažno poraditi, ja mu od danas prilazim i od sada pa do smrti svoje pripadaću samo njemu. Olga, bivša žena Jovina“ (*Političke izjave*, 7. 4. 1907).

Kolumna *Pozorišno pitanje* gotovo u celosti predstavlja parodiju pravno-administrativnog podstila u kojoj se ismeva jezik birokratije, jer se Ben Akiba ruga odnosu države prema pozorištu.

Zamislite kako bi to izgledalo kad bi se glumci postavljali ukazom: „Za dramskog junaka I. klase g. Milorada Gavrilovića, dosadašnjeg...“ ili „Za dramatkinju I. klase g-đicu Velu Nigrinovu dosadašnju ljubavnicu I. klase“ (*Pozorišno pitanje*, 11. 1. 1907).

Stilski jaka mesta Nušićevog književnog dela predstavljaju komični nesporezumi, humorističke katastrofe, kao i motiv intrige, momenat koji preokreće tok radnju (Ivanić, 2014: 694). Na kraju kolumne *Pozorišno pitanje* parodirana je depeša Ministarstvu u kojoj partijski čovek kome se po svaku cenu moralo naći mesto za premeštaj u Beograd daje ostavku na novu funkciju zato što njegova supruga nije zadovoljna premeštajem, jer je došlo do komičnog nesporazuma.

Neosećajući se sposoban za vršenje dužnosti prvoga ljubavnika u Beogradu, čast mi je ovim podneti vam ostavku na svoj novi položaj (*Pozorišno pitanje*, 11. 1. 1907).

U novijim radovima o literarnom žurnalizmu temporalnost predstavlja relevantnu temu izučavanja (Morton, 2018), a stilistička dimenzija iskazivanja vremena i odnos između učestvovanja u događajima i retrospektive predstavljaju neke od centralnih problema (Wilson, 2018).

Za razliku od informativnih žanrova, koje odlikuje precizna vremensko-prostorna lokalizacija data na početku teksta (Čutura & Spasić, 2016: 3–22), Nušićeve tekstove odlikuje iskazivanje temporalnosti kakvo srećemo u književnim delima, uz čestu upotrebu egzoforičke deikse u prvoj rečenici. Prostorna lokalizacija je data u nazivu rubrike *Iz beogradskog sveta*, akteri mogu biti *gospodin Sima i gospođa Zorka* ili *ceo svet beogradski*, a odredbe vremena variraju od priloga koji ukazuju na aktuelnost teme (*danas, sutra, sinoć*), priloških izraza

(*vrlo često*) i predložko-padežnih konstrukcija (*za vreme toplih dana*), pa do temporalnih klauza:

To je bilo još *za vreme toplih dana*, zaboravio sam samo da vam pričam *tada* o tome. (*Dve buve*, 9. 1. 1907); *Vrlo sam često* sedeo tako pa razmišljao kako li je to Bože čudno udešeno na ovaj zemaljskoj kugli (*Satovi u raznim Evropama*, 16. 1. 1907).

Od kako je počelo ovo hrvanje u cirkusu, ceo svet beogradski je kao u nekoj groznici. (*Hrvanje*, 7. 4. 1907); *Sinoć* su gospodin Sima i gospođa Zorka vrlo rano legli (*Otvorilo se nebo*, 6. 1. 1907).

Pa *danas* ćemo da se svi izgrlimo i izljubimo, dragi moji čitaoci i čitateljke (*Srećna vam Nova godina*, 1. 1. 1907).

Ajd nek digne ruku i neka kaže koji je *sad o Božiću ili o Novoj godini* pojeo praseću glavu ali ne okrnjenu (*Svinjska njuška*, 13. 1. 1907).

Bez detaljnije analize jezika, u okviru studije o Nušićevom životu i delu istaknuta je i činjenica da je tokom pet godina (1905–1910) pod pseudonimom Ben Akiba objavio stotine tekstova, pisanih dijaloški ili ispovedno, u kojima je specifičan *nušićevski smeh* ostvaren različitim ponavljanjima, dok su likovi ostvareni najčešće skiciranjem, isticanjem karakterističnog detalja i živopisnim govorom (Lešić, 1989: 128–129). Analiza je pokazala da elementi književnoumetničkog stila koji su invarijante proučavanog korpusa novinskih tekstova B. Nušića predstavljaju elemente Nušićeve poetike komičnog, otvorene komediografske forme, u kojoj je komika prvenstveno verbalna i predstavlja suočavanje oči u oči s manama društva i pojedinca (Lešić, 1981: 192). Važno je napomenuti da pri poređenju jezika i stila Nušićevih komedija i Nušićevih kolumni ne poredimo tekstove koji pripadaju različitim funkcionalnim stilovima po uspešnosti, jer se jezik novinskih tekstova ne može porediti po uspešnosti s drugim jezičkim varijetetima, već se može porediti samo s drugim, manje ili više uspešnim, novinskim tekstovima (Jonke, 1952: 102), iako je nesumnjivo da jezik novinskih tekstova zbog prirode nastajanja i učestalosti izlaženja u dnevnom listu nije tako stilski doteran kao jezik komedija. Najzastupljeniji jezički postupak u ostvarivanju komičnog efekta je ponavljanje, ostvareno na različitim jezičkim nivoima, od leksičkog i sintaksičkog, do ponavljanja celih fraza i stilskih

figura ostvarenih postupkom ponavljanja (sintaksički paralelizam, polisindet, amplifikacija, paragmenon, anafora, epizeuksa, epanalepsa, poliptoton i kumulacija). Ponavljanje je ostvareno i paragmenonom, a komični efekat se izaziva i ponavljanjem čitavih fraza. Smenjivanjem kraćih i dužih rečenica i parcelacijom rečenice Nušić privlači i održava čitaočevu pažnju. Figura konstrukcije karakteristična za početak Nušićevih kolumni je antipofora, retorsko pitanje o naslovnoj sintagmi za kojim sledi duhovit odričan odgovor. U odlike književnoumetničkog stila spadaju i upotreba individualizacije govora lika, neprecizna prostorna lokalizacija i parodiranje administrativnog funkcionalnog stila.

4.2. Elementi razgovornog funkcionalnog stila u Nušićevim kolumnama

Razgovorni funkcionalni stil odlikuje neposrednost, emocionalnost, familijarnost, eliptičnost, afektivnost, idiomatičnost i pretežno dijaloška forma (Kožina et al., 2011: 433). U razgovornom stilu na svim nivoima jezičke strukture, od fonetskog do sintaksičkog, ima mnogo više nestandardnih jezičkih sredstava nego u drugim stilovima, kao i jezičkih sredstava subjektivne ocene i emocionalno-ekspresivnih jedinica (Kožina et al., 2011: 434). Navedene odlike razgovornog stila postoje u novinarstvu, kao i u dijaloškom govoru u prozi i drami u kojima postoji izvesna stilizaciju i promenjena funkciju (Kožina et al., 2011: 434). Stilizacija kao metakreativni žanr podrazumeva oponašanje jezičkih sredstava karakterističnih za određenu realizaciju jezika, sa svrhom ostvarivanja neke umetničke funkcije (Katnić-Bakaršić, 1999: 37).

Neka odstupanja od ortoepske norme koja su uočena u Nušićevim komedijama česta su i u jeziku Ben Akibinih kolumni, na primer gubljenje suglasnika *h* (Đorđević, 1965: 97), i to bez upotrebe apostrofa za izostavljeni glas, uz druge nestandardne crte, kao što je spojeno pisanje negacije i enklitičkog oblika glagola *biti*.

Pa dobro, *ajd* da se sastanemo na njegovom trbuhu (*Dve buve*, 9. 1. 1907);
Ili, *ajd* da se baš ne držimo samo menica (*Satovi u raznim Evropama*, 16. 1. 1907).

Kako su kod nas partije i partijski interesi zavukli svud svoje prljave prste, *nebi* li to moglo i ovde nastati (*Pozorišno pitanje*, 11. 1. 1907).

Odi i ti opštinski odbore sa kmetovima i predsednikom, *odite* u moj topli zagrljaj (*Srećna vam Nova godina*, 1. 1. 1907).

Jer vi kakvi ste, tražićete još da vam kažem i kakvog je ukusa, je li vruće ili *ladno* jelo, kolika joj je cena (*Otvorilo se nebo*, 6. 1. 1907).

Obraćanje čitaocima uz upotrebu imperativa stvara utisak neposrednosti i neformalnosti koja odlikuje razgovorni funkcionalni stil. Tri puta je ponovljen imperativ *zamislite* u kolumni *Satovi u raznim Evropama*, imperativ *otidite* u *Hrvanju*. U kolumni *Srećna vam Nova godina* pluralna forma imperativa *odite* javlja se četrnaest puta, dok se po jednom javlja singularna forma *odi*, imperativi *dodite* i *verujte*. Poslednja rečenica kolumne *Otvorilo se nebo* s imperativom koji daje ekspresivno-emocionalni karakter karakterističan za svakodnevnu komunikaciju.

I *zamislite*, od jutros rano ja sam sve to već čuo (*Otvorilo se nebo*, 6. 1. 1907).

Pokazne rečice su veoma česte u našem korpusu. Česta upotreba reči odlika je razgovornog funkcionalnog stila (Kožina et al., 2011: 436), a deiktička referencija predstavlja sredstvo subjektivizacije iskaza u novinarskim žanrovima (Šimunić, 2008: 388). Upotreba emocionalno-ekspresivnih reči *eto* i *evo*, koje pojačavaju sadržaj predikatskog dela rečenice (Silić, 2006: 114) i daju rečenici novinskog teksta karakter razgovornog stila, često nalazimo na početku rečenice u Nušićevim kolumnama.

Evo, ja sam već raširio ruke i danas ćete me svi sresti po beogradskim ulicama kako idem raširenih ruku, spreman da vas dočekam u zagrljaj (*Srećna vam Nova godina*, 1. 1. 1907).

Eto to je najglavnija stvar za vas čitaoce ili bolje reći to je najglavnija stvar za gospođu Zorku (*Otvorilo se nebo*, 6. 1. 1907).

Eto tako se otvorilo noćas nebo gospođi Zorki (*Otvorilo se nebo*, 6. 1. 1907).

Eto to je bračna lisica, koja se krivcu natakne na prst, pa se tako okovan vodi na strašni sud (*Bračne lisice*, 20. 1. 1907).

Novinska frazeologija može da posluži kao ocenjivačko, ekspresivno sredstvo, ali i kao poetsko sredstvo (Petrović, 1989: 41). Upotrebom frazeologizama

u kolumni privlači se pažnja čitalaca unošenjem ekspresivnosti u jezički izraz, naročito kada je reč o modifikovanim frazeologizmima. Frazeologizmi su vrlo česti u kolumni (Mihaljević & Kovačević, 2006: 6), češći nego u vesti, a veći stepen novinareve slobode u izražavanju uzrokuje i češću pojavu frazeoloških igara (Mihaljević & Kovačević, 2006: 10).

Razgovorna frazeologija nije česta u novinskoj vesti i novinskom izveštaju, a javlja se najčešće u *žutoj štampi* (Maksimović, 2016: 290), jer „ekspresivniji razgovorni frazeologizmi nisu uvek adekvatno sredstvo u novinskim izveštajima, naročito kada je reč o ozbiljnim, političkim temama“ (Maksimović, 2016: 292), dok u našem korpusu kolumni frazeologija uglavnom potiče iz razgovornog jezika. Ovakva distribucija frazeologizama uslovljena je prirodom kolumne kao graničnog novinskog žanra, ali i izborom tema. Tako su u Nušićevim kolumnama koje se bave privatnim životom Beograđana razgovorni frazeologizmi u direktnom govoru često praćeni uzvičnom intonacijom.

Ta *idi do đavola!* – više mu gospa Ruža, ali to ništa ne pomaže (*Hrvanje*, 7. 4. 1907).

– Ta *ubio te Bog da te ubije*, što me prebacuješ preko glave – vrišti gospa Ruža – što me odmah ne položiš na pleća! (*Hrvanje*, 7. 4. 1907).

– Upamti da će ti ona njuška *izaći na nos* (*Svinjska njuška*, 13. 1. 1907).

– Ostao je kod kuće, *ubio ga Bog!* – odgovorila je slatko šapućući gospođa Zorka (*Otvorilo se nebo*, 6. 1. 1907).

Razgovorni frazeologizmi se u Nušićevim kolumnama javljaju i u autorском govoru

Da Bog sačuva i sa takvom zarazom (*Hrvanje*, 7. 4. 1907).

To bi bila lepa dobit za godinu dana rada, naročito ako članicama upravnog odbora *Bog nije dao od srca poroda* (*Godišnji zborovi*, 18. 1. 1907).

I od toga doba grešnome gospodinu Stevi ta je njuška prosto *izašla na nos* (*Svinjska njuška*, 13. 1. 1907).

Poigravanje značenjem frazeologizma *od danas do sutra* predstavlja izvor humora u okviru Ben Akibine refleksije o trajanju dana (obdanice) na Severnom polu:

Ja mislim da tamo menice glase: „*Od danas do sutra...*“ Pa bi za nas Srbe kako smo mi tačni u plaćanju menica. Jer, zamislite, eskontujete menicu „*Od danas do sutra...*“ a to je kroz šest meseca, ali posle imate još jedan, onaj poslednji dan do roka, a to je još šest meseca“ (*Satovi u raznim Evropama*, 16. 1. 1907).

Element razgovornog stila je i kontaktna funkcija jezika, koja je najzastupljenija u stvarnoj komunikaciji, gde služi za uspostavljanje komunikacije i za održavanje kontakta (Bugarski 1996: 40). Fatičku funkciju vrše delovi kolumni usmereni na kontakt, „koji su usmereni na psihofiziološke veze između pripovedača i naratora“ (Prins, 2011: pod *fatička funkcija*). Familijarni ton i obraćanje čitaocima (upotreba lične zamenice 2. lica množine) nalazimo u vidu digresije koja usporava razvoj radnje ili kojom se završava tekst.

Ali da se ja brže bolje okanem takvoga upoređenja jedne dame sa jelom iz jelovnika. Jer *vi* kakvi ste, tražićete još da vam kažem i kakvog je ukusa, je li vruće ili ladno jelo, kolika joj je cena? Znam ja *vas*, moje čitaoce, vrlo dobro. *Vi* vrlo često izvučete mene za jezik pa vam kažem i ono što inače možda nebi kazao. Da se vratim dakle na ono što je glavno a to je da su gospodin Sima i gospođa Zorka sinoć rano legli (*Otvorilo se nebo*, 6. 1. 1907).

Eto kako bi glasila izjava jedne razočarane žene. U kojim se pak godinama žena razočarava to ostavljam *vama* da pogodite, ako ne pogodite, kazaću vam ja (*Političke izjave*, 7. 4. 1907).

Apostrofiranje čitalaca na kraju kolumne *Političke izjave*, u prethodnom primeru, takođe je usmereno na kontakt između autora i čitalačke publike.

Nušićeve kolumne odlikuju odstupanja od ortoepske norme, česta upotreba imperativa, pokaznih reči sa ekspresivno-emocionalnom funkcijom, upotreba razgovorne frazeologije, ponekad sa modifikovanim značenjem i realizacija kontaktne (fatičke) funkcije jezika. Oponašanje razgovornog funkcionalnog stila u Nušićevim kolumnama najčešće predstavlja stilizaciju, specifičnu govornu karakterizaciju likova u okviru dijaloga nalik na Nušićeve dramske dijaloge. U autorskom govoru elementi razgovornog stila daju tekstu kolumne familijarni ton, služe održavanju kontakta između autora i publike, doprinose ekspresivnosti, emocionalnosti i afektivnosti izraza.

5. Zaključak

Nušićevi tekstovi objavljeni u *Politikinoj* stalnoj rubrici *Iz beogradskog života* imaju jezičke i stilske odlike kolumne, graničnog žanra u kojem se pored elemenata publicističkog funkcionalnog stila uočavaju odlike književnoumetničkog i razgovornog funkcionalnog stila.

Stubadni tekst o aktuелnoj temi napisan u prvom licu, sa stalnim mestom u listu, stalnog formata i sa stalnim nadnaslovom ima sve formalne odlike publicističkog funkcionalnog stila, ali istovremeno pridobija čitaoce pričom u kojoj Ben Akiba koristi narativne tehnike karakteristične za književnost. Provedena analiza jezika i stila Nušićevih tekstova objavljivanih u *Politici* pod stalnim nadnaslovom *Iz beogradskog života* pokazala je da je Nušićev novinarski rad neophodno posmatrati u kontekstu celokupne Nušićeve poetike, jer su elementi komičnog u kolumnama ujedno prisutni i u Nušićevih komedijama. To se prevashodno odnosi na elemente književnoumetničkog stila. U najzastupljenije odlike književnoumetničkog funkcionalnog stila spadaju figure ponavljanja. U našem korpusu preovlađuju sintaksičke figure ponavljanja, i to najčešće sintaksički paralelizam udružen s jednom ili više figura ponavljanja, kao što su polisindet, amplifikacija, paragmenon, anafora, epizeuksa, epanalepsa, poliptoton i kumulacija. U sintaksičke figure koje predstavljaju stilske dominante Nušićevih kolumni pored sintaksičkih ponavljanja spadaju smenjivanje kraćih i dužih rečenica, kao i parcelacija, kojima se održava pažnja čitaoca i ističe element rečenice koji je izdvojen segmentacijom iskaza. Upotreba semantostilema je ređa (kalambur), ali ima izrazit stilski učinak. Od figura konstrukcije izdvaja se antipofora, kojom je oblikovan početak kolumni, sa svrhom privlačenja čitaočeve pažnje, isticanja glavne teme i postizanja komičnog efekta, često kao rezultat komičnih nesporazuma. U odlike kolumne spada efektan kraj i duhovita poenta, vrsta pouke izvedene iz duhovito prikazanih svakodnevnih događaja. Ironija i satira usmereni su na mane pojedinca i društva, ali bez gorčine i donekle kao protivteža ozbiljnim sadržajima na prvoj strani lista.

Upotreba nenormiranih jezičkih sredstava u Ben Akibinim kolumnama doprinosi neformalnom tonu, oponašanju svakodnevne konverzacije, a ujedno pojačava ekspresivnost i afektivnost izraza. Emocionalna, ekspresivna i fatička funkcija jezika realizuju se čestom upotrebom imperativa, pokaznih reči i razgovorne frazeologije, pa dijalozi u kolumni služe govornoj karakterizaciji likova, a isti postupak Nušić primenjuje i u komediografskom radu. Prepoznatljiv stil

kolumniste nastaje u sadejstvu figurativnosti izraza i ekspresivnosti izraza, pa je u humorističnom prikazivanju događaja iz beogradskog života lako prepoznatljiv Ben Akibin glas, čak i bez pročitanoog potpisa.

Uticao Ben Akibe na razvoj savremenog literarnog žurnalizma je veliki, a prepoznatljivi elementi, kakav je *nušićevski smeh*, koji ujedno može da zabavi i skrene pažnju s teških tema na naslovnoj strani ali i da se ruga manama pojedinca ili negativnim društvenim pojavama, predstavljaju autorski pečat kolumni objavljivanih u dnevnom listu *Politika*. Slike iz beogradskog života s početka XX veka ovekovečene su i prikazane iz ličnog ugla Branislava Nušića, a široku čitalačku publiku pridobijaju odloženim početkom, živošću naracije, familijarnošću i neposrednošću, ali i jezičkom bravurom. Budući da je kolumna od svih novinskih žanrova najbliža formi bloga, Nušić, kao preteča kolumne, svojim jezikom i stilom može poslužiti za ugled ne samo današnjim srpskim kolumnistima već i autorima blogova koji pretenduju na čitanost i popularnost kakvu su imale Nušićeve kolumne u *Politici*.

Izvori

- Nušić, B. (1907). Srećna vam Nova godina, *Politika*, 1. 1. 1907, 2. Posećeno 10. 10. 2018, <http://www.digitalna.nb.rs/wb/NBS/novine/politika/1907/01/01#page/0/mode/1up>
- Nušić, B. (1907). Otvorilosenebo, *Politika*, 6. 1. 1907, 2–3. Posećeno 10. 10. 2018, <http://www.digitalna.nb.rs/wb/NBS/novine/politika/1907/01/06#page/0/mode/1up>
- Nušić, B. (1907). Dve buve, *Politika*, 9. 1. 1907, 3. Posećeno 10. 10. 2018, <http://www.digitalna.nb.rs/wb/NBS/novine/politika/1907/01/09#page/0/mode/1up>
- Nušić, B. (1907). Pozorišnopitanje, *Politika*, 11. 1. 1907, 3. Posećeno 10. 10. 2018, <http://www.digitalna.nb.rs/wb/NBS/novine/politika/1907/01/11#page/0/mode/1up>
- Nušić, B. (1907). Svinjska njuška, *Politika*, 13. 1. 1907, 3. Posećeno 11. 10. 2018, <http://www.digitalna.nb.rs/wb/NBS/novine/politika/1907/01/13#page/0/mode/1up>
- Nušić, B. (1907). Satovi u raznim Evropama, *Politika*, 16. 1. 1907, 3. Posećeno 11. 10. 2018, <http://www.digitalna.nb.rs/wb/NBS/novine/politika/1907/01/16#page/0/mode/1up>
- Nušić, B. (1907). Godišnji zborovi, *Politika*, 18. 1. 1907, 3. Posećeno 11. 10. 2018, <http://www.digitalna.nb.rs/wb/NBS/novine/politika/1907/01/18#page/0/mode/1up>
- Nušić, B. (1907). Bračne lisice, *Politika*, 20. 1. 1907, 3. Posećeno 11. 10. 2018, <http://www.digitalna.nb.rs/wb/NBS/novine/politika/1907/01/20#page/0/mode/1up>
- Nušić, B. (1907). Političke izjave, *Politika*, 7. 4. 1907, 2–3. Posećeno 12. 10. 2018, <http://www.digitalna.nb.rs/wb/NBS/novine/politika/1907/04/07#page/0/mode/1up>
- Nušić, B. (1907). Hrvanje, *Politika*, 12. 4. 1907, 3. Posećeno 12. 10. 2018, <http://www.digitalna.nb.rs/wb/NBS/novine/politika/1907/04/12#page/0/mode/1up>

Literatura

- Aleksić, D. (2018). Mobilizatorska uloga lista *Politika* na početku Prvog balkanskog rata. *CM: Communication and Media*, 13(42), 57–78.
- Aleksić, D., & Vidić, L. (2014). Analiza sadržaja vesti u *Malim novinama* Pere Todorovića. *CM: časopis za upravljanje komuniciranjem*, 9(32), 83–106.
- Aristotel (1997). *Retorika 1, 2, 3*. Novi Sad: Svetovi.
- Bagić K. (2012). *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga.
- Barović, V. (2012). Novinarski rad Branislava Nušića kao prilog strukturalnom proučavanju razvoju žanrova u istoriji srpske žurnalistike. In S. Gudurić (ed.), *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* (pp. 541–546). Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu.
- Barović V. (2010). Uticaj oca srpskog novinarstva Dimitrija Davidovića na nastanak i razvoj rubriciranja i žurnalističkih žanrova u srpskoj štampi. *Rad Muzeja Vojvodine*, 52, 223–231.
- Boarov D., & Barović V. (2011). *Velikani srpske štampe*. Beograd: Službeni glasnik.
- Burić, L. A. (2018). Form and content modifications of column (based on columns in the magazine „The Ukrainian week“. *Молодий вчений*, 9(61), 184–190.
- Conboy, M. (2010). *The Language of Newspapers: Socio-Historical Perspectives*. London and New York: Continuum.
- Čutura, I., & Spasić, J. (2016). Sredstva iskazivanja vremenskog okvira u novinskoj vesti i novinskom izveštaju. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta*, 46(4), 3–22.
- De Melo, J. M., & De Assis, F. (2016). Journalistic genres and formats: A classification model. *Intercom – RBCC São Paulo*, 39(1), 39–54.
- Gascon, J. F. F. (2010). Multimedia, digital press and journalistic genres in Catalonia and in Spain: An empirical analysis. *Estudos em Comunicação*, 7(1), 81–95.

- Dorđević, B. (1965) Funkcionalnost dijalekatskog nijansiranja u Nušićevim komedijama. *Zbornik Muzeja pozorišne umetnosti: Branislav Nušić 1864–1964*. Beograd: Muzej pozorišne umetnosti.
- Ivanić, D. (2014). Nušić ili prasak imaginativne energije. *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, 62(3), 691–700.
- Ilić, M. (2008). Tri manije naroda srpskog : posveta Ben Akibi. *Drama: časopis za pozorišnu umetnost, dramu, kulturu, nauku*, br. 22, 19–22.
- Jonke, Lj. (1952). O raznolikoj službi književnoga jezika. *Jezik*, 100–105.
- Jovanović J. (2007). Stilska analiza novinskog članka. *Književnost i jezik*, 54(1/2), 51–64.
- Katnić-Bakaršić M. (1999). *Stilistika*. Sarajevo: Ljiljan.
- Kato-Yoshioka, A. (2016). Differences in structural tendencies between Japanese newspaper editorials and front-page columns: Focus on the location of the main topic. *Discourse Studies*, 18(6), 676–694.
- Klajn, I., & Šipka, M. (2008). *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. Novi Sad: Prometej.
- Kovačević, M. (1998). *Stilske figure i književni tekst*. Beograd: Trebnik.
- Kovačević, M. (2000). *Stilistika i gramatika stilskih figura*. Kragujevac: Kantakuzin.
- Korošec, T. (1998). *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Lešić, J. (1981). *Nušićev smijeh*. Beograd: Nolit.
- Lešić, J. (1989). *Branislav Nušić: Život i djelo*. Novi Sad: Sterijino pozorje, Matica srpska.
- Lešić, J. (1996). Struktura Nušićevih komedija. In J. Čađenović (ed.), *Izabrane komedije / Branislav Nušić* (pp. 175–178). Podgorica: Unireks.
- Maksimović, J. (2016). *Jezičko-stilske karakteristike novinske vesti i novinskog izveštaja*. Kragujevac, (neobjavljena doktorska disertacija).
- Malović, S. (2003). *Novine*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
- Mihaljević, M., & Kovačević, B. (2006). Frazemi kroz funkcionalne stilove. *Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, 53(1): 1–40.
- Mladenov, M. (1980). *Novinarska stilistika*. Beograd: Naučna knjiga.

- Morton, L. (2018). The Role of Imagination in Literary Journalism. *Literary Journalism Studies*, 10(1), 92–111. Posećeno 21. 11. 2018. URL: <http://ialjs.org/wp-content/uploads/2018/05/Imagination-92-111.pdf>.
- Penezić, S. (2013). Kolumne Svetislava Basare u dnevnom listu *Danas*. *CM: Časopis za upravljanje komuniciranjem*, 27, 109–138.
- Pérez Bahón, F. (2019). The ‘j-Blogs’: The Journalistic Column Is Transformed into Digital Newspapers but Wants to Masquerade as a Blog. *Estudios Sobre El Mensaje Periodístico*, 19, 915–923.
- Petrović, V. (1989). *Novinska frazeologija*. Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada.
- Popović, T. (2007). *Rečnik književnih termina*. Beograd : Logos Art.
- Potočnik Topler, J. (2017). Norman Mailer in Yugoslavia. *Annales: Series Historia et Sociologia*, 27(1), 81–88. Posećeno 20. 11. 2018. URL: <https://doi.org/10.19233/ASHS.2017.07>.
- Prins, Dž. (2011). *Naratološki rečnik*. Beograd: Službeni glasnik.
- Rajnvajn, Lj. (1988). *Stvaralaštvo novinara*. Beograd: Naučna knjiga.
- Silić, J. (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
- Simić, R. (2000). *Stilistika srpskog jezika, knj. 1: Principi stilske analize, fonostilistika*. Beograd : Filološki fakultet.
- Simeon, R. (1969). *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Spasić, J. (2010). Tmezički kalambur u antonomazijskim imenima likova književnosti za decu. In V. Jovanović & T. Rosić (eds.), *Savremena književnost za decu u nauci i nastavi* (pp. 149–159). Jagodina: Pedagoški fakultet.
- Spasić, J. (2017). Diferencijalne jezičko-stilske karakteristike novinskog izveštaja. *Srpski jezik: studije srpske i slovenske*, 22(1), 609–628.
- Standring, S. M. (2008). A newspaper column offers unique rewards: An experienced practitioner advised you on its pleasures and challenges. *Writer*, 121(6), 28–29.
- Stojanović, A. (2002). Funkcionalna stilistika na srpskom govornom području. *Stil*, 1, 79–103.

- Suvajdžić, B. (2008). Dragi moj Nušiću. *Drama: časopis za pozorišnu umetnost, dramu, kulturu, nauku*, 22, 23–25.
- Šimunić, Z. (2008). Deiktička referencija i generičko strukturiranje diskursa. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 34(1), 371–391.
- Todorović, N. (1998). *Savremeno novinarstvo: vest, izveštaj, intervju, reportaža, TV scenario, članak, komentar, kritika*. Beograd: Fakultet političkih nauka.
- Todorović, N. (2011). Literarni žurnalizam. *Kultura*, 132, 24–38.
- Tošović, B. (2002). *Funkcionalni stilovi*. Beograd: Beogradska knjiga.
- Udier S. L., & Banković Mandić I. (2009). Suvremena hrvatska politička publicistika – političke kolumne. In M. Brdar (ed.) *Lingvistika javne komunikacije: sociokulturni, pragmatični i stilistički aspekti* (pp. 111–123). Zagreb–Osijek: HDPL.
- Vrsaljko S. (2011). Pregled suodnosa razgovornoga stila i slobodnijih žanrova novinarsko-publicističkoga stila (na primeru ekspresivnosti izraza). *Magistra ladertina*, 6(6), 57–65.
- Wilson, C. P. (2018). The Journalist Who Was Always Late: Time and Temporality in Literary Journalism. *Literary Journalism Studies*, 10(1), 112–139. Posećeno 2. 12. 2018. URL: <http://ialjs.org/wp-content/uploads/2018/05/Temporality-112-139.pdf>.
- Wolny-Zmorzyński K., & Koziel A. (2013). Journalistic Genology. *Studia Medioznawcze Media Studies*, 54, 1–16.
- Živković, D. (2001). *Rečnik književnih termina*. Banja Luka: Romanov.
- Zima, L. (1988). *Figure u našem narodnom pjesništvu: s njihovom teorijom*. Zagreb: Globus.

LANGUAGE AND STYLE OF NUŠIĆ'S COLUMNS

Abstract: The paper aims to determine the repertoire of linguistic and stylistic means in Nušić's columns published in daily newspaper Politika. The primary methods used in this paper were functional-stylistic and linguistic-stylistic ones. We have shown that Nušić's text published in the Politika have the linguistic and stylistic characteristics of column, but also have some individual characteristics of Nušić's style. The analysis was conducted by separating elements of belletristic functional style and elements of colloquial functional style in Nušić's newspaper columns. The analysis of Nušić's choices of linguistic means for attracting attention and achieving humorous effect was conducted in order to argue the claim that Branislav Nušić was the forerunner of Serbian columnist. The stylistic analysis also points to the importance of Nušić's journalistic work for the development of modern Serbian journalism. The research is a contribution to journalism stylistics and also contributes to the study of linguistic-stylistic characteristics of non-literary texts.

Keywords: newspapers, journalism stylistics, stylistics, column, Politika, Branislav Nušić